

Asia: VN/33836/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain ja harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Kommenttinne valvontalain 1 §:ään ehdotetusta muutoksesta ja sen vaikutuksista (Kunnan hyte-järjestämistehtävän valvonta).

Muistiliiton näkemyksen mukaan esitys kuntien hyte-järjestämistehtävän valvonnasta on kannatettava. Sote-järjestämislaissa hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen velvoittaa yhtäläisesti kuntia ja hyvinvointialueita. Velvollisuuksiin sisältyy muun muassa hyvinvointia ja terveyden edistämistyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytysten ja vaikutusmahdollisuuksien edistäminen. Muistiliiton kohderyhmän kannalta tähän voi kuulua mm. toiminta, joka tukee muistisairauksien ehkäisyä, aivoterveysten edistämistä, mahdollistaa osallisuuden kokemuksen ja tukee omaisia ja läheisiä. Kohderyhmän kannalta on tärkeää, että valvonta tulee kohdistumaan myös hyte-toiminnan tosiasialliseen vaikuttavuuteen eikä vain muodollisiin rakenteisiin.

Kommenttinne valvontalain 4 §:ään ehdotetusta muutoksesta ja sen vaikutuksista (Vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavan palveluyksikön määritelmä).

Ehdotus siitä, ettei ympärivuorokautisuus yksinään määrittäisi yksikköä vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavaksi palveluyksiköksi, selkeyttää valvonnan kohdentamista. Pitkälle edennyt muistisairaus, käytösoireet, kommunikaation vaikeudet, itsemääräämisoikeuden tukemiseen ja mahdollisiin rajoitustoimiin liittyvät tilanteet sekä saattohoito edellyttävät laaja-alaista erityisosaamista. Määritelmän soveltamisessa tulee tunnistaa myös muistisairaiden henkilöiden palvelutarpeen tosiasiallinen vaativuus.

Kommenttinne valvontalain 9 §:ään ja 24 §:n 1 momenttiin ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Palveluntuottajan henkilöstön kielitaidosta huolehtiminen)

Henkilöstön riittävä kielitaito on muistisairautta sairastavien asiakkaiden oikeuksien, turvallisuuden ja itsemääräämisoikeuden kannalta erittäin keskeinen. Muistisairaus voi heikentää kykyä ilmaista tarpeita, ymmärtää tietoa, arvioida palvelun laatua tai tuoda epäkohtia esiin. Esitys on kannatettava, vaikka se ei varsinaisesti muuta palvelunjärjestäjällä jo nykyiselläänkin olevia velvollisuuksia työntekijöidensä ammattitaidosta, tai asiakkaan oikeutta saada palvelunsa asiakaslain

4 §:n mukaisesti. Lisäksi henkilöstön kielitaitoa ja vuorovaikutusosaamista arvioitaessa tulee huomioida myös teknologian käyttö kommunikoinnin apuna, kuten puhetta tukevat ja korvaavat viestintäkeinot sekä muut digitaaliset ratkaisut, joilla voidaan tukea muistisairaahan henkilön ymmärtämistä, osallistumista ja oikeuksien toteutumista.

Kommenttinne valvontalain 18 §:ään ja Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Velvoitteidenhoitoselvityksen pyytäminen ja laatiminen)

Muistisairautta sairastavat asiakkaat ovat usein erityisen riippuvaisia palveluntuottajan toiminnan jatkuvuudesta, luotettavuudesta ja asianmukaisesta valvonnasta. Siksi palveluntuottajan luotettavuuden arviointia tukevat velvoitteidenhoitoselvitykset ovat lähtökohtaisesti kannatettavia.

Kommenttinne valvontalain 24 §:ään ehdotetuista 2 ja 3 momentista ja niiden vaikutuksista (Palvelunjärjestäjän omavalvontaan ja lastensuojelun sijaishuollon valvontaan liittyvät tiedonsaanti- ja tarkastusoikeudet)

Muistisairautta sairastavien henkilöiden kannalta palvelunjärjestäjän tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuksien täsmentäminen on tärkeää, sillä asiakkaat eivät useinkaan kykene itse ilmoittamaan epäkohdista tai laiminlyönteistä. Valvonnan ei tule jäädä asiakkaan oman aktiivisuuden varaan. Tiedonsaantioikeudet mahdollistavat laajentavat palvelujen laadun, turvallisuuden, henkilöstön riittävyyden, osaamisen ja palvelujen jatkuvuuden arvioinnin myös ostopalveluissa ja alihankintaketjuissa.

Kommenttinne valvontalain 26 ja 27 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Omavalvonnan raportointi)

Omavalvonnan raportointijakson harventaminen kuuteen kuukauteen voi vähentää hallinnollista taakkaa.

Asiakkaiden kannalta omavalvonnassa tulisi jatkossa painottaa raportointia enemmän arjessa tapahtuvaa jatkuvaa yhteistyötä ja palautteen keräämistä asiakkaan omaisilta ja muilta läheisiltä. Etenkään muistisairautta sairastava henkilö ei välttämättä itse kykene tuomaan esiin hoidossa tai turvallisuudessa tapahtuvia laiminlyöntejä tai puutteita.

Kommenttinne valvontalain 2 ja 28 §:ään ehdotettavista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Vuokratyöntekijöiden rikostaustan selvittäminen)

Ehdotus on kannatettava. Iäkkäät ja vammaiset henkilöt ovat usein erityisen haavoittuvassa asemassa ja riippuvaisin toisen ihmisen hoidosta ja huolenpidosta. Asiakkaiden turvallisuus ja koskemattomuus ei saa olla riippuvainen työntekijän työsuhteen muodosta.

Kommenttinne valvontalain 45 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Viranomaisvalvonnan tiedonsaantioikeudet)

Viranomaisvalvonnan tiedonsaantioikeuksien täydentäminen on muistisairautta sairastavien asiakkaiden kannalta perusteltua. Muistisairaiden palveluissa valvontaviranomaisella tulee olla riittävät mahdollisuudet selvittää palveluntuottajan luotettavuutta, henkilöstön riittävyyttä ja toiminnan turvallisuutta.

Kommenttinne 47 a §:n sääntelystä koskien Pohjanmaan hyvinvointialueen tehtäviä, ohjausta ja rahoitusta kansallisena asiakas- ja turvallisuuden asiantuntijaviranomaisena.

Kansallisen asiakas- ja potilasturvallisuustyön pysyvyyden vahvistaminen on sinänsä kannatettavaa asiakkaiden näkökulmasta. Muistisairaiden palvelut tulisi tunnistaa omana erityisenä kokonaisuutenaan kansallisessa asiakas- ja potilasturvallisuuden kehittämisessä.

Esityksessä olisi kuitenkin syytä arvioida tarkemmin, onko alueellinen sijoituspaikka tarkoituksenmukaisin valtakunnalliselle asiantuntijaviranomaistehtävälle, vai voitaisiinko tehtävä hoitaa olemassa olevien kansallisten viranomaisten ja asiantuntijalaitosten toimesta, ottaen huomioon julkisen talouden suuret säästötarpeet.

Kommenttinne väliaikaisen sääntelyn voimassaolon ja julkisten palveluntuottajien siirtymäajan jatkamisesta ja niiden vaikutuksista

Väliaikaisen sääntelyn jatkaminen voi tukea palvelujen saatavuutta, ja on kannatettava esitys.

Julkisten palveluntuottajien rekisteröinnin siirtymäajan jatkaminen ei ole lähtökohtaisesti kannatettavaa, Se ei mahdollista palveluntuottajien yhdenvertaista, läpinäkyvää vertailtavuutta, mikä olisi asiakkaan kannalta oleellista. Perustelut jälleen lykätä siirtymäaikaa jäävät esityksessä melko suppeiksi, lukuun ottamatta taloudellisten kustannusten lykkäämisvaikutusta.

Muut kommenttinne esitysluonnoksesta

Esityksen keskeiset myönteiset vaikutukset muistisairaiden kannalta liittyvät henkilöstön kielitaidon vahvistamiseen, vuokratyöntekijöiden rikostaustan selvittämiseen, tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuksien täsmentämiseen sekä hyte-tehtävän valvontaan. Tähän asiakasryhmään kohdistuvat riskit muodostuvat siitä, ettei sairauden loppuvaihetta sairastavien henkilöiden erityistarpeita tai haavoittuvuuksia esimerkiksi turvallisuuden suhteen aina tunnisteta käytännön työssä tai valvonnassa. Heidän saamansa hoidon ja palveluiden valvonta ei toteudu jälkikäteisellä valvonnalla, vaan omavalvonnan ja ennakollisen viranomaisvalvonnan kautta.

Elomaa Sari
Muistiliitto ry